İSTANBUL UNIVERSITY CERRAHPAŞA

HAYEF: Journal of Education, 20(2); 148-158

DOI: 10.5152/hayef.2023.73
Received: December 1, 2022
Accepted: January 27, 2023
Publication Date: June 14, 2023

HAYEF: Journal of Education

ARAŞTIRMA MAKALESI/RESEARCH ARTICLE

Sınıf Öğretmenlerinin Perspektifinden İlkokulda Medya Okuryazarlığı

Tolga KARGIN[1], Ramazan DEMİR[2]

[1]Temel Eğitim Bölümü, Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,, Uşak, Türkiye
[2]Milli Eğitim Bakanlığı, Uşak, Türkiye

ÖZ

Medyayla iç içe yaşadığımız teknoloji çağında medyanın sunabileceği avantajları ve yanlış kullanıldığında ortaya çıkabilecek sorunları iyi bilmek medya okuryazarlığı ile mümkündür. Aileden sonra çocuğun medya etkileşiminde en büyük sorumluluğa sahip olan sınıf öğretmeninin medya okuryazarlığı hakkındaki bilgi düzeyi ve medya okuryazarlığını sınıfta kullanım şekli çocukların medya etkileşimlerinde belirleyici olmaktadır. Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin medya hakkındaki görüşleri, medya okuryazarlığını nasıl tanımladıkları, medya okuryazarlığına yönelik sınıf içi ne tür uygulamalar gerçekleştirdikleri ve daha nitelikli bir medya okuryazarlığı eğitimi için neler tavsiye ettikleri araştırılmıştır. Temel nitel araştırma yöntemi benimsenen bu çalışmada, her bölgeden biri kadın biri erkek iki öğretmen olmak üzere Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinden toplam 14 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak bulgulara ulaşılmıştır. Bu çalışma ortaya koymaktadır ki sınıf öğretmenleri medyanın bazı avantaj ve dezavantajlarına aşinadır, ancak öğretmenlerin medya okuryazarlığı hakkında bilgi düzeyleri düşük, sınıf içi medya okuryazarlığı uygulamaları ise yetersizdir. Öğretmenler, daha nitelikli bir medya okuryazarlığı eğitimi verebilmek için öncelikle kendilerinin medya okuryazarlığı eğitimine ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra çocuklara verilecek medya okuryazarlığı eğitiminin ilkokul düzeyinde başlaması gerektiğini, bu eğitimlerde çocukların ilgisini çeken içeriklere ve etkileşimli uygulamalara yer verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Medya, medya okuryazarlığı, sınıf öğretmeni, ilkokul

Media Literacy in Elementary School From the Perspective of Elementary School Teachers

Abstract

In the age of technology, in which we live so closely with the media, it is necessary to know the advantages of the media and the problems that may arise when misused. This is possible with media literacy. The knowledge level of the elementary school teacher, who has the greatest responsibility in the media interaction of the child after the family, and the way of using media literacy in the classroom are determinative in the media interactions of the children. In this study, the opinions of elementary school teachers about media, how they define media literacy, what kind of classroom practices they carry out for media literacy, and what they recommend for a more qualified media literacy education were investigated. In this study, which adopted the basic qualitative research method, semi-structured interviews were conducted with a total of 14 teachers from 7 geographical regions of Türkiye, 1 female and 1 male from each region. The data obtained from the semi-structured interviews were subjected to content analysis and the findings were reached. This study reveals that elementary school teachers are familiar with some advantages and disadvantages of the media, but teachers' knowledge level about media literacy is low, and in-class media literacy practices are insufficient. Teachers stated that they needed media literacy training first in order to provide a more qualified media literacy education. In addition, they emphasized that the media literacy education to be given to children should start at the elementary school level and the media literacy education should include both contents that attract the attention of children and interactive applications.

Keywords: Elementary school, elementary school teacher, media, media literacy

Giriş

Teknoloji çağının bir gereği olarak, insanlar kendilerinden önceki jenerasyonlardan çok daha yoğun bir şekilde medya ve teknoloji ile iç içe yaşamaktadır. Dijital teknolojilerdeki hızlı gelişmeler insanların medyaya dijital olarak erişiminin de önünü açmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de insanların gerek dijital teknolojilere gerekse bu teknolojileri kullanarak dijital medyaya erişimleri hızla artmaktadır. Bu durum yalnızca yetişkinler için değil çocuklar için de geçerlidir.

2021 yılı itibariyle Türkiye'deki insanların %90,8'i cep telefonuna, %77,7'si internet erişimine, %70,8'i ise sosyal medya hesabına sahiptir (We Are Social & Hootsuite, 2021). Bir önceki yıla göre Türkiye'de nüfus 806 bin kişi artarken cep telefonu kullananların sayısı 2 milyon, internet kullananların sayısı 3,7 milyon ve sosyal medya kullananların sayısı da 6 milyon kişi artmıştır (We Are Social & Hootsuite, 2021). Çocukların büyük bir kısmı okul öncesi dönemde mobil cihazlarla tanışmakta, okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocukların büyük bir kısmı da günlük yaşantılarında dijital medyayı (Ör., YouTube videoları

Corresponding Author: Tolga KARGIN, **E-mail:** tolga.kargin@usak.edu.tr

Cite this article as: Kargın, T., & Demir, R. (2023). Sınıf Öğretmenlerinin perspektifinden İlkokulda medya okuryazarlığı. *HAYEF: Journal of Education*, 20(2), 148-158.

Bu çalışmanın ön bulguları "20. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda (USOS-2022)" sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License
Available online at https://hayefjournal.org

seyretmek, vb.) kullanmaktadır (Pew Research Center, 2020). Ancak dijital teknolojilere ve medyaya erişimin yüksek olması ne yetişkinlerin ne de çocukların medyayı doğru kullandığı anlamına gelmemektedir. Medya okuryazarlığının önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Medyayla bu denli iç içe yaşarken medyanın sunabileceği avantajları ve yanlış kullanıldığında da ortaya çıkabilecek sorunları iyi bilmek gerekir.

Medya

Medya denildiğinde ilk olarak akla yazılı ve görsel basın gelmektedir. Ancak medya günümüzde çok daha geniş tanımlanmaktadır. Ekranda seyrettiğimiz dizi, film ve reklamlar, internet içerikleri, radyo yayınları, kitaplar, dergiler, otobüs durağında gördüğümüz reklam tabelaları ve insanlara bilgi vermeyi, insanları eğlendirmeyi ve insanları tüketim yapmaya ikna etmeyi amaçlayan bütün içerikler medya olarak değerlendirilmektedir (Şirin ve ark., 2013). Medyayı iyi ya da kötü olarak nitelendirmek doğru değildir. Doğru kullanıldığında faydalı, yanlış kullanıldığında da zararlı yönleri ön plana çıkmaktadır.

Medya, kitlesel iletişimde kritik bir role sahiptir, tek bir kaynaktan aynı anda milyonlarca insana bilgi aktarılabilmektedir. Günümüzde medya aracılığıyla bilgiye erişmek de daha hızlı, daha kolay ve daha az maliyetle gerçekleştirilebilmektedir. Medya sunduğu avantajların yanı sıra yanlış kullanıldığında birçok sorunu da beraberinde getirebilmektedir. Gerek çocuklarda gerekse yetişkinlerde sık sık karşılaşılan sorunlardan bir tanesi medyanın bağımlılık yapması (Yılmazer ve ark., 2015) ve bu şekilde büyük bir zaman kaybına sebep olmasıdır. Her ne kadar bilgiye erişimi kolaylaştırması bir avantaj olarak görülse de medyadaki bilgi kirliliği de diğer bir önemli sorundur (Kıran, 2020). Özel hayatın ihlali (Oktik, 2013), siber zorbalık (Baştürk Akça ve ark., 2014), toplumdan soyutlanma (Baştürk Akça ve ark., 2014) gibi sorunlar da medyanın yanlış kullanımıyla birlikte karşılaşılan diğer sorunlardır. Medyanın muhtemel zararlarından korunup sunduğu avantajlardan yararlanmanın yolu ise gerekli yaşam becerilerini edinmekten (Hobbs & Moore, 2013) yani iyi bir medya okuryazarı olmaktan geçmektedir (Demir & Kargın, 2020).

Medya Okuryazarlığı

Gerek dijital gerekse diğer medya araçlarından alınan mesajları doğru şekilde okuyup anlamlandırabilmenin ve içerik üreterek fikir paylaşmanın önemi günden güne artmaktadır. Bu ise medya okuryazarlığı ile mümkündür. Medya okuryazarlığı, "Çeşitli türden (görsel, işitsel, basılı, vb.) medya mesajlarına erişebilme, erişilen medyaları eleştirel bakış açısıyla çözümleyip değerlendirebilme ve kendi medya iletilerini üretebilme becerisidir" (RTÜK, 2022, parag. 1). Yani medya okuryazarlığı yalnızca medya iletilerini iyi anlamak anlamına gelmez, medyada yeni ürünler ortaya koymayı da içermektedir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra Web 2.0 araçlarının yaygınlaşmasıyla pasif ve tüketici pozisyonunda olan bireyler, içerik tasarlayarak ortaya ürün koyma fırsatı yakalamıştır (Özcan, 2017).

Ülkemizde medya okuryazarlığına yönelik ilk çalışmaların 2000'li yılların başlarında yapıldığı görülmektedir. 2005 yılında Marmara Üniversitesi tarafından bir Medya Okuryazarlığı Konferansı, 2006 yılında da Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından Medya Okuryazarlığı Paneli düzenlenmiştir. Bu geniş katılımlı konferans ve panelde medya okuryazarlığı konusunda farklı ülkelerde ne tür çalışmaların gerçekleştirildiği ve Türkiye'de nasıl çalışmaların yapılabileceği ele alınmıştır (Altun, 2008). 2006 yılında Millî Eğitim Bakanlığı ve RTÜK arasında bir protokol imzalanmış ve *Medya Okuryazarlığı* adında bir dersinin müfredata alınması kararlaştırılmıştır. Medya Okuryazarlığı dersinin içeriği 2013 yılında revize edilmiştir ve halen 7 ve 8. sınıf müfredatında seçmeli ders olarak yer almaktadır (MEB, 2018). Ancak yapılan çalışmalar göstermektedir ki ders kapsamında çeşitli medya araçlarının tanıtımı yapılmakta ve medyanın tarihî gelişimine geniş bir yer ayrılmakta, bunun sonucu olarak da Medya Okuryazarlığı dersi öğrenciler tarafından sıkıcı bulunmaktadır (Bütün & Kesten, 2014).

Okul yöneticileri ile gerçekleştirilen bir çalışmada bazı okul yöneticileri Medya Okuryazarlığı seçmeli dersini okullarında açamadıklarını çünkü bu derse girebilecek uygun nitelikte bir öğretmen bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Bazı yöneticiler ise derse uzmanı olmayan bir öğretmenin girdiğini ve Medya Okuryazarlığı müfredatını işlemek yerine kendi branşı ile ilgili ders işlediğini belirtmişlerdir (Gömleksiz & Duman, 2013). Medya ve teknolojinin içine doğmuş olan günümüz çocuklarının medya okuryazarlığı eğitimine başlama yılının bu kadar sonraki yıllara bırakılmış olması bir sorun iken dersin içeriğinin eğlenceli medya uygulamaları yerine sıkıcı anlatımlara dayanıyor olması bir başka sorun, dersi verebilecek kadar medya okuryazarlığı alanına hâkim öğretmenlerin bulunamayışı da diğer bir sorundur. Medya okuryazarlığının ilkokul düzeyinden başlanarak konu hakkında eğitim almış öğretmenler tarafından (Demir & Kargın, 2020) derslerin içerisine dağıtılmış çeşitli medya etkinlikleriyle verilmesi (Hobbs, 1998) daha uygun olacaktır. Hali hazırda ilkokul düzeyinde bazı dersler içerisinde medya okuryazarlığına yönelik etkinlikler yer almakla birlikte sayısı oldukça azdır.

Medya Okuryazarlığı ve Sınıf Öğretmeni

Özellikle dijital medyanın insan hayatına girmesiyle birlikte, medya aracılığıyla insanların bilgiye erişimi hem çok daha hızlı hem de kolay gerçekleşmektedir. Dijital içerikler sayesinde daha etkili ve kalıcı mesajlar üretilebilmekte, öğrencilerin dikkatini çekecek şekilde hazırlanan içeriklerle daha etkili öğrenmeler gerçekleştirilebilmektedir (Bozkurt, 2013). Medya, popüler kültür ve teknoloji, doğru kullanıldığı takdirde akademik başarının artmasını sağlayan eleştirel düşünmenin, işbirliğinin, iletişimin ve yaratıcılığın gelişimine katkı sağlayan kaynaklardır (Hobbs & Moore, 2013). Bu durumda, çocukların eğitim hayatlarındaki en önemli dönemlerden birisi olan ilkokul döneminde medyayı doğru kullanmayı öğrenmeleri önem arz etmektedir. Bu da ancak medya okuryazarlığı konusunda donanımlı olan sınıf öğretmenleriyle mümkün olacaktır. Çünkü medya okuryazarlığı eğitimi verecek olan öğretmenin medya okuryazarlığı alanına ne kadar hâkim olduğu (Gömleksiz & Duman, 2013) ve medya okuryazarlığı etkinliklerini nasıl işlediği (Bütün & Kesten, 2014) öğrencilerin medyaya bakış açılarını ve medya okuryazarlığına yönelik motivasyonlarını etkilemektedir.

Alan yazında öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının medya okuryazarlığına ilişkin görüşlerini ve bilgi düzeylerini araştıran çeşitli çalışmalara rastlanmaktadır. Örneğin, öğretmen adaylarının medya okuryazarlığına ilişkin görüşlerinin araştırıldığı (İnan, 2015) ve medya okuryazarlık düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelendiği (Karaman, 2016) çalışmalara, sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlığı hakkındaki görüşlerinin araştırıldığı (Yarar Kaptan & Beldağ, 2021), Türkçe öğretmeni adaylarının medya okuryazarlığı üzerine yeterliliklerinin incelendiği (Kana ve ark., 2021) ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı algılarının tespit edildiği (Özel, 2018) çalışmalar alan yazında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimine ilişkin değerlendirmelerinin araştırıldığı (Yıldırım & Nuri, 2017) ve Türkçe öğretmenlerinin medya okuryazarlığı vermedeki yeterliliklerinin incelendiği (Kardaş, 2017) çalışmalara da rastlanmıştır. Ancak çocukların ailelerinden sonra medya okuryazarlığı eğitimini ilk olarak alması gereken sınıf öğretmenlerinin medya ve medya okuryazarlığı hakkında bilgi düzeylerinin ve görüşlerinin araştırıldığı bir çalışmaya rastlanamamıştır.

Bu çalışmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin medya ve medya okuryazarlığı hakkında bilgi düzeylerini ve medya okuryazarlığı

eğitimine yönelik görüşlerini tespit etmektir. Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Sınıf öğretmenlerinin medya hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Sınıf öğretmenleri medya okuryazarlığını nasıl tanımlamaktadır?
3. Sınıf öğretmenleri öğrencilerle medya okuryazarlığına yönelik sınıf içi ne tür etkinlikler gerçekleştirmektedir?
4. Sınıf öğretmenlerinin daha nitelikli bir medya okuryazarlığı eğitimi için tavsiyeleri nelerdir?

Yöntem

Bu araştırmada temel nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Temel nitel araştırmalar insanların deneyimlerini nasıl yorumladıklarına, deneyimlerine ne tür anlam yüklediklerine ve deneyimlerine bağlı olarak yaşantılarını nasıl şekillendirdiklerine odaklanmaktadır (Merriam, 2009, s. 23). desen olarak durum çalışmasıdır. yazar bunu eklemelidir. Bu çalışmada da sınıf öğretmenlerinin deneyimlerinden yola çıkılarak medya ve medya okuryazarlığına ilişkin görüşlerine ulaşılmıştır. Temel nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri sıklıkla kullanılmaktadır. İnsanların bilgi birikimlerinin, tecrübelerinin ve bir olay ya da olguya ilişkin görüşlerinin tespit edilmeye çalışıldığı durumlarda görüşme yöntemi detaylı veri sağlaması açısından tercih edilmektedir (Seidman, 2006). Bu çalışmada da yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla veri toplanmıştır. Araştırma, Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 17.11.2022 tarih ve 2022-158 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Katılımcılar

Bu araştırma hâli hazırda aktif olarak öğretmenlik yapan 14 sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar tespit edilirken çalışmanın Türkiye'deki genel durum hakkında bir fikir vermesi için amaçlı örneklem türlerinden maksimum çeşitlilik örneklemi ilkeleri benimsenmiştir. Bu örneklemin kullanılma amacı, küçük bir örneklem grubu ile probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini yüksek düzeyde yansıtmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Maksimum çeşitliliği sağlamak adına katılımcıların yaşadıkları coğrafi bölge olarak, cinsiyet olarak ve yaş grubu olarak çeşitlilik arz etmesine dikkat edilmiştir.

Türkiye'nin farklı bölgelerinde insanların yaşam şartlarının, içinde yaşadıkları coğrafyaya bağlı olarak teknolojiyi kullanım şekillerinin ve okul kültürlerinin farklılaşabileceği değerlendirilerek Türkiye'nin yedi bölgesinden, her bölgeden iki öğretmen olmak üzere toplam 14 sınıf öğretmeniyle görüşülerek veri toplanmıştır. Ayrıca, erkek ve kadın öğretmenlerin kendi medya ve teknoloji kullanımlarında ve medya ve teknolojiye ilişkin görüşlerinde farklılıklar gözlenebildiği (Gebhardt ve ark., 2019) de dikkate alınarak çalışmaya her bölgeden bir kadın ve bir erkek öğretmen dâhil edilmiştir. 35 yaş altındaki öğretmenlerin teknolojiyi ve dijital medyayı gerek gündelik hayatta gerekse okulda daha rahat ve etkin kullanabildikleri (Purcell ve ark., 2013) değerlendirilerek katılımcıların yaşlarının da çeşitlilik göstermesine dikkat edilmiştir. Katılımcılardan yedisi 30–35 yaş aralığında, üçü 35–40 yaş aralığında, dördü de 40 yaşın üzerindedir. Çalışma yalnızca gönüllü öğretmenlerin katılımıyla gerçekleştirilmiş olup bütün katılımcılara cevap vermek istemedikleri soruyu pas geçebilecekleri ya da istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırıp çalışmadan çekilebilecekleri görüşmenin başında sözlü olarak ifade edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formunun ilk taslağı alan yazın taraması yapılarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Görüşme formu taslağı ile ilgili biri sınıf öğretmeni biri de akademisyen olmak üzere iki alan uzmanından görüş alınmıştır. Alınan uzman görüşleri doğrultusunda görüşme soruları yeniden düzenlenmiş ve toplam yedi sorudan oluşan görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular şunlardır:

1. Medya, hayatımızdaki varlığını her geçen gün artırarak hissettirmektedir. Medyanın birtakım avantajları ve dezavantajları vardır. Deneyimlerinizi düşündüğünüzde medyanın avantajları hakkında neler söyleyebilirsiniz.
2. Yine deneyimlerinizi düşündüğünüzde medyanın dezavantajları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
3. Medya okuryazarlığı sizin için ne anlam ifade etmektedir?
4. Bazı öğretmenler çocuklara küçük yaşlarda medya okuryazarlığı eğitimini okulda vermek gerekir derken bazıları böyle bir eğitime gerek olmadığını düşünüyor. Sizin bu konuda görüşünüz nedir?
5. Öğrencilerinizin iyi bir medya okuryazarı olması için sınıfta yaptığınız çalışmalar varsa biraz bu çalışmalardan bahseder misiniz?
6. Sınıfta yaptığınız medya okuryazarlığı etkinliklerinin yeterliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
7. Öğrencilerinizin daha iyi birer medya okuryazarı olabilmeleri için ne tür etkinlikler önerirsiniz?

Veri Toplama Süreci

Görüşmeler, geliştirilen veri toplama aracı ile çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmiş ve her bir görüşme 20 ila 30 dakika sürmüştür. Görüşmelerin başlangıcında katılımcıların sözlü rıza beyanı alınarak ses kaydı yapılmıştır. Veri toplama süreci sonrasında 14 katılımcıdan elde edilen ses kayıtları yazıya aktarılmış ve analize uygun hale getirilmiştir.

Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler öncelikle bilgisayar ortamında yazıya dökülmüştür. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Tümevarımsal yöntem benimsenerek katılımcıların verdiği cevaplar üzerinden kodlar oluşturulmuştur. Kodlama sürecinde okuma yazma alanında uzman olan biri akademisyen diğeri sınıf öğretmeni iki araştırmacı bağımsız olarak kodlama yapmış, belirli aralıklarla bir araya gelerek analizler karşılaştırılmış, farklılık gözlenen noktalarda fikir birliğine varılarak kodlama sürecine devam edilmiştir. Kodlama bittiğinde yakın kodlar bir araya getirilerek temalara ulaşılmıştır (Merriam, 2009). Ulaşılan temalar bir araya getirilerek çalışmanın her bir alt problemine ilişkin bulgular ortaya konmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Çalışmada kapsam geçerliği (Merriam, 2009, s. 217) sağlamak adına görüşme formu oluşturulurken önce alan yazın taraması yapılarak görüşme soruları hazırlanmış, daha sonra iki alan uzmanından uzman görüşü alınarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Aktarılabilirliği (Merriam, 2009, s. 221) sağlamak adına çalışmanın her bir aşaması (çalışmanın katılımcıları, kapsamı, içeriği) detaylı bir şekilde tanımlanmış ve katılımcıların kendi ifadeleri doğrudan okuyucuya aktarılmıştır. Güvenirliği (Merriam, 2009, ss. 210–212) sağlamak adına çalışmanın veri toplama ve veri analizi süreci adım adım anlatılmıştır. Yukarıda da ifade edildiği üzere, verilerin analizinde, iki araştırmacı birbirinden bağımsız olarak kodlama yapmış ve belirli aralıklarla analizler karşılaştırılarak kodlar üzerinde görüş birliğine varılması önemsenmiştir. Onaylanabilirlik ilkesi gereği, çalışma sürecinde toplanan bütün veriler araştırmacının ofisinde saklanmaktadır.

Bulgular

Çalışma kapsamında öğretmenlerin medya ve medya okuryazarlığına ilişkin görüşlerini yansıtan bulgular dört başlık altında toplanmıştır. Medyaya ilişkin görüşleri sorulan öğretmenler medyanın bazı avantajlarından ve dezavantajlarından bahsetmişlerdir. Öğretmen görüşlerine göre medyanın avantajlarına ve dezavantajlarına yönelik bulgular bir başlık altında sunulmuştur. Öğretmenlerin medya okuryazarlığını nasıl tanımladıkları da sorulmuş ve öğretmenlerin yaptığı tanımlara ilişkin bulgular ikinci bir başlık altında sunulmuştur. Öğretmenlerin halihazırda uyguladıkları medya okuryazarlığı etkinliklerinin ne olduğu ve bu etkinlikleri ne kadar yeterli bulduklarına ilişkin bulgular da başka bir başlık altında ele alınmıştır. Son olarak öğretmenlerin medya okuryazarlığının niteliğini arttırmaya yönelik ne tür değişiklikler yapılması gerektiğini düşündüklerine ilişkin bulgular da diğer bir başlık altında sunulmuştur.

Sınıf Öğretmenlerinin Gözünden Medyanın Avantajları ve Dezavantajları

Yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler analiz edildiğinde öğretmenlerin medyanın sunduğu dört avantajı ve beş dezavantajı ön plana çıkardıkları görülmektedir (Bkz. Tablo 1 ve Tablo 2). Öğretmenler medyanın bilgiye erişimde kolaylık sağlamasını, iletişim amacıyla kullanılıyor olmasını, uzaktan eğitime olanak sağlamış olmasını ve öğrencilerin dikkatini çekme noktasında etkili olmasını medyanın avantajları olarak sıralarken; medya fenomenlerinin olumsuz örnek oluşturabilmesini, çocuklar için uygun olmayan içeriklere rastlanabiliyor olmasını, medyada bir bilgi kirliliği bulunmasını, zaman kaybına sebebiyet verebilmesini ve kültürel yozlaşmaya zemin hazırlama potansiyeline sahip olmasını medyanın dezavantajları olarak değerlendirmişlerdir.

Bilgiye Erişimi Sağlama

Çalışmaya katılan öğretmenlerin yedi tanesi, gündemi anlık olarak takip etme imkânı sunması ve birçok kaynağa erişim imkânı sağlaması sebebiyle medyanın bilgiye erişimde avantaj sunduğunu aktarmışlardır. Medyanın bilgiye erişim noktasında bir avantaj sağladığına ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

"Medyanın avantajları olarak bir öğretmen gözüyle baktığımız zaman bilgiye ve dünyadaki gelişmelere, olaylara anında sahip olma açısından gayet iyi çünkü dünyanın öbür ucunda herhangi bir olay olduğu zaman hemen haberiniz oluyor ve bunu çocuklara aktarabiliyorsunuz. Öğrencilere aktarabiliyorsunuz. Yani bilgiye erişim konusunda gayet olumlu bir etkisi var medyanın diyebiliriz." (Ö8, Tarih: 14.08.2022)

"Daha çok bilgi erişimi sağlamakta. Aynı anda farklı teknoloji araçlarını kullanarak farklı bakış açılarını okuyup değerlendirme yapabiliyoruz. Bunu söyleyebilirim ve bunun dışında eleştirel yaklaşabiliriz. Hani farklı kaynaklara erişip okuduğumuz şeylerin eksik ya da zayıf yönleri hakkında deneyim sahibi olabiliyoruz okuyarak." (Ö9, Tarih: 12.08.2022)

"Medyayı kullandığımızda hem dünya hem de ülkemiz adına bilgiye çok kolay, hızlı ulaşabiliyoruz. Haber paylaşımlarına kolay yoldan ulaşabiliyoruz. Hızlı erişim…" (Ö11, Tarih: 01.08.2022)

Öğretmenler, dünyanın dört bir yanına ilişkin gündemi anlık olarak takip etme imkânı sunması ve birçok kaynağa erişim imkânı sağlaması sebebiyle medyanın bilgiye erişimde avantaj sunduğunu ifade etmişlerdir. Yine bir öğretmenimiz farklı medya kaynaklarından bir konuya ilişkin bilgiye erişmenin eleştirel bakış açısını da geliştirdiğini ifade etmiştir.

İletişimi kolaylaştırma

Çalışmaya katılan öğretmenlerden altı tanesi medyanın sağladığı avantajlardan bir tanesinin de iletişim noktasında olduğunu dile getirmişlerdir. Bu bağlamda bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir.

"Avantajlarına geldiğimizde biz bilgi edinmek için, eğlenmek için, insanlarla iletişim kurmak için medyayı kullanıyoruz." (Ö1, Tarih: 03.07.2022)

"Bizim daha kolay iletişim kurmamızı sağladı. Yani öğrencilere ulaşma noktasında da iletişim kurmamızı sağladı. Hatta öğrenci ya da veli ya da işte okul paydaşında kim varsa bunlara sadece okul zamanında değil, okul dışı zamanlarda da ulaşmamızı sağladı." (Ö2, Tarih: 04.07.2022)

Öğretmen görüşlerinden anlaşılacağı üzere okul içinde ya da dışında; öğrenci, veli ve diğer paydaşlarla iletişim kurmayı kolaylaştırması medyanın sağladığı bir avantaj olarak değerlendirilmektedir.

Uzaktan eğitime olanak sağlama

Çalışmaya katılan öğretmenlerden iki tanesi canlı yayın programlarını (Zoom, Google Meet, vb.) medya aracı olarak değerlendirmiş ve medyanın sunduğu avantajlar arasında medyanın uzaktan eğitime olanak sağlamış olmasını da sıralamıştır:

"Uzaktan ders yapamadığımız, yakından ders yapamadığımız zamanlarda uzaktan onun [medya] aracılığıyla dersimizi yaptık." (Ö1, Tarih: 03.07.2022)

"Geçtiğimiz pandemi sürecinde avantajlarını çok yaşadık. İlk kapanma yaşadığımızda Mart – Haziran ayını neredeyse ders yapmadan geçirmiştik. Milli Eğitim Bakanlığımızın da çok hazırlıksız yakalandığı bir süreçti. Sonrasında, bir sonraki eğitim öğretim yılında ben de birinci sınıfları okutuyordum. Uzaktan, velinin de çok büyük desteğiyle, birinci sınıfları okuma yazmaya çok hızlı bir şekilde geçirdik." (Ö3, Tarih: 30.08.2022)

İlk koronavirüs vakasının 2020 yılının Mart ayında Türkiye'de görülmesiyle birlikte toplum hayatında birçok değişiklik yaşanmıştır. En köklü değişimlerden birisi de eğitim alanında yaşanmıştır. Pandemi sürecinde uzaktan eğitimler için kullanılan canlı yayın platformları öğretmenler tarafından medya aracı olarak değerlendirilmiş ve uzaktan eğitime olanak sağlama medyanın avantajları arasında sıralanmıştır.

Öğrenciler için ilgi çekici olma

Çalışmaya katılan öğretmenlerden iki tanesi medyanın çocuklar için dikkat çekici olduğuna ve bu durumunda öğrenmeyi kolaylaştırdığına vurgu yapmışlardır:

Tablo 1.
Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Medyanın Sunduğu Avantajlar

Medyanın Avantajları	*f*	*n*	Görüş Belirten Öğretmenler
Bilgiye erişimi sağlama	7	14	Ö1, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö14
İletişimi kolaylaştırma	6	14	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö11
Uzaktan eğitime olanak sağlama	2	14	Ö1, Ö3
Öğrenciler için ilgi çekici olma	2	14	Ö10, Ö13

Tablo 2.
Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Medyanın Sunduğu Dezavantajlar

Medyanın Dezavantajları	*f*	*n*	Görüş Belirten Öğretmenler
Fenomenlerin olumsuz örnek teşkil etmesi	5	14	Ö2, Ö6, Ö10, Ö11, Ö12
Uygunsuz içerikler barındırması	5	14	Ö1, Ö5, Ö9, Ö13, Ö14
Bilgi kirliliğinin yüksek olması	4	14	Ö2, Ö4, Ö5, Ö8
Zaman kaybına sebep olabilmesi	3	14	Ö2, Ö3, Ö7
Kültürel yozlaşmaya zemin oluşturması	2	14	Ö6, Ö11

"Bizler sınıf öğretmeni olmamız hasebiyle okulda görsel medyayı, çocukların çok daha ilgisini çektiği için, görsel hareketli medyaları yoğun bir şekilde kullanıyoruz. Uygun eğitim siteleri var, oradan anlatıyoruz, oradan tekrarlarını izletiyoruz işte. Hareketli, renkli olduğu için çocukların gerçekten, özellikle de birinci sınıf seviyesinde harfi öğretiminde olsun, matematik öğretiminde olsun…" (Ö10, Tarih: 07.08.2022)

"İlgi çekici olduğu için akılda daha kalıcı olduğunu düşünüyorum. Yani öğrenmeyi hem kolaylaştırıyor hem kalıcı hale getirmeye yarıyor diyebilirim." (Ö13, Tarih: 18.08.2022)

Medya aracılığıyla görsel, işitsel ve etkileşimli içerikler hazırlanabilmektedir. Medya içeriklerinin birden fazla duyuya hitap ediyor olması da bu içerikleri öğrenciler için daha dikkat çekici hale getirmektedir. Öğretmenler medya içeriklerinin dikkat çekici olması sebebiyle hem öğrenmeyi kolaylaştırdığını hem de öğrenmeyi daha kalıcı hale getirdiğini ifade etmişlerdir. Medya içeriklerinin çocuklar için daha dikkat çekici olması da öğretmenler tarafından medyanın avantajları arasında sıralanmıştır.

Öğretmenlerin medyaya ilişkin görüşleri alınırken dezavantaj olarak gördüklerini ifade ettikleri bazı durumlar da Tablo 2'de listelenmiştir.

Fenomenlerin olumsuz örnek teşkil etmesi

Tablo 2'de de görüldüğü üzere, çalışmaya katılan öğretmenler tarafından medyanın dezavantajı olarak en çok ifade edilen durumlardan bir tanesi fenomenlerin olumsuz örnek oluşturması olmuştur.

"Bir fenomen bir öğretmen çıkıyor ya da bir fenomen kişisel gelişimci çıkıyor. Eğitim hakkında çok alt yapısı olmayan şeyler paylaşıyor. Veliler de aynı şeyi sizden bekliyorlar yapmanızı. Halbuki kullanılan yöntem ve teknikler çok sağlıklı değil. Çocuklar maalesef kontrolsüz bir şekilde sosyal medyaya giriyorlar. Çocuklar Tik tok, Instagram gibi yerlerde fazla vakit geçiriyorlar. Oradaki bir sürü de olumsuz davranışlarla muhatap kalıyorlar. Bu da bence olumsuz tarafı denebilir." (Ö2, Tarih: 04.07.2022)

"Evet dezavantajlara gelince de hakikaten yeni neslimizin, yeni gençlerimizin, kendi evlatlarımızın da ne bileyim, abuk sabuk YouTuberlarla argo kelimeler, benim en çok rahatsız olduğum, kendi çocuklarımdan da onları izleyerek… Ne kadar engel olmaya çalışsak da "lan, oğlum" ya da daha daha daha farklı… Dillerinin ve yaşam tarzı ve şekillerinin bozulduğunu düşünüyorum bu medyayla." (Ö6, Tarih: 25.07.2022)

Öğretmenler fenomenlerin uzman olmadıkları konularda da fikir beyan etmelerinin toplumu yanlış bilgilendirdiğine ve bu durumun velilerin öğretmenlerin işine karışmasına sebep olabildiğine değinmişler, sosyal medya fenomenlerinin de dil, kültür ve yaşam tarzı olarak öğrencileri olumsuz etkileyebildiğine dikkat çekmişlerdir.

Uygunsuz içerikler barındırması

Çalışmaya katılan öğretmenlerden beş tanesi de medyada uygunsuz içeriklere rastlanabiliyor olmasını medyanın bir dezavantajı olarak dile getirmişlerdir. Bu konuda bazı öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

"Öğrenci kaynakların hangilerinin onun için yararlı, hangisinin zararlı olduğunu tam olarak bilmiyor. Kendi ailesinde görmediği bazı şeyleri o YouTube videolarında görebiliyor ya da ödev için kullandığında bu medya ürünlerini o ödevin sayfasında ona uygun olmayan bazı içerikleri de görebiliyor. Reklamlarla görebiliyor bunları." (Ö1, Tarih: 03.07.2022)

"Akıllı tahtayı çok aktif olarak kullanıyoruz. Bazı aralarda çıkan reklamlar hoş olmayacak şekilde oluyor ve hemen çocukların dikkatini çekiyor. O konuda dezavantaj yaşıyorum." (Ö13, Tarih: 18.08.2022)

"Aradığımız dışında farklı şeyler ekranımıza düşüyor. Yetişkinler zararlı içerikleri hemen fark edip bunu kapatabilir ama çocuklarımız, genç yaştakiler bunu fark edemeyebiliyorlar. Zararlı içerikler var." (Ö14, Tarih: 18.08.2022)

Medyada kullanıcıların karşısına ahlaki olmayan, çocuğun yaşına uygun olmayan ya da şiddet barındıran içerikler çıkabilmektedir. Öğrencilerde olumsuz etki bırakabilecek zararlı içerikler öğretmenler tarafından medyanın dezavantajı olarak değerlendirilmektedir.

Bilgi kirliliğinin yüksek olması

Çalışmaya katılan öğretmenlerden dördü medyada bilgi kirliliğinin yüksek olduğunu, medyada rastlanan bilgilerin tam olarak gerçeği yansıtmayabildiğini düşünmektedir.

"Dezavantajı, sürekli dezenformasyon var. Hani bilgi kirliliği fazlaca var. Birincisi medyadaki bilgilerin doğruluğu tamamen kanıtlamadan bir kısmı eğer sunuluyorsa bunun tabii sıkıntıları doğabiliyor." (Ö4, Tarih: 22.06.2022)

"Çocuk mesela bir bilgi geldi. Bu bilgiyi okuyacak mantıklı mı değil mi…Mesela dedik işte patlıcan fiyatı 100 lira oldu. Hakikaten oldu mu? Nereye sorması lazım?Atıyorum TÜİK'e sorması lazım… Şimdi haber.com'a sorarsa çocuğun önüne başka bir şey açılır… bilgi kirliliği olabilir." (Ö2, Tarih: 04.07.2022)

Öğretmenler medyada bilgi kirliliğinin yüksek olduğuna dikkat çekmişler, öğrencilerin bu bilgi kirliliğinden sakınabilmek için medyada karşılarına çıkan bilginin mantıklı olup olmadığını düşünmeleri gerektiğini ve doğru kaynaklardan kontrol etmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Zaman kaybına sebep olabilmesi

Çalışmaya katılan iki öğretmen, çocukların medyayı yoğun kullanmasının zaman kaybına sebep olduğunu ifade ederek medyanın bu noktada da bir dezavantaj oluşturduğunu ifade etmişlerdir.

"Şöyle, bir dezavantajı var. Çocuklar maalesef kontrolsüz bir şekilde sosyal medya giriyorlar. Çocuklar Tiktok, Instagram bu gibi yerlerde fazla vakit geçiriyorlar." (Ö2, Tarih: 04.07.2022)

"Zamanı boşa harcama açısından biraz sıkıntı yaşıyoruz. Okul dönemi mesela benim öğrencilerim... Biz akşam altıda eve gidiliyor işte yemek yensin, biraz ders yapalım. Günü tekrar ederken sonrasında bütün geceyi yatana kadar telefona bakarak geçiren öğrencilerin olduğunu duydum." (Ö3, Tarih: 30.08.2022)

"Çocukların, öğrencilerin zamanını fazla alıyor. Ekran bağımlısı haline getiriyor." (Ö7, Tarih: 01.08.2022)

Gerek televizyonlarda yer alan programlarda gerekse popüler sosyal medya uygulamalarında kullanıcıların ilgisini çekmek ve daha fazla vakit geçirmesini sağlamak için profesyonel tasarımlar yapılmakta ve içerikler hazırlanmaktadır. Gelişen teknolojiyle birlikte kullanılan akıllı cihazlar her kullanıcının ilgi ve ihtiyaçlarını tanıyarak buna göre içerikler karşısına çıkarmaktadır. Sonuç olarak insanlar, bu medya araçlarının karşısında saatlerce sıkılmadan vakit geçirebilmektedir. Öğrencilerin medya platformlarında uzun zaman geçirmeleri bazı öğretmenler tarafından medyanın dezavantajlarından biri olarak nitelendirilmiştir.

Kültürel yozlaşmaya zemin oluşturması

Son olarak, çalışmaya katılan iki öğretmen medya aracılığıyla kültürel yozlaşmaya zemin hazırlanabildiğine dikkat çekerek bu durumu bir dezavantaj olarak nitelendirmiştir.

"Dillerinin ve yaşam tarzı ve şekillerinin bozulduğunu düşünüyorum bu medyayla." (Ö6, Tarih: 25.07.2022)

"Kültürel bir yozlaşmaya doğru gittiğimizi düşünüyorum. Var olan zenginliğimizi kaybettiğimizi düşünüyorum çünkü özenti çok fazla var." (Ö11, Tarih: 01.08.2022)

Çeşitli medya içeriklerinde kendi yaşantılarından ve kültürlerinden çok farklı yaşantıları gören çocukların bu içeriklerden etkilenmesi ya da bu tür yaşantılara özenmesi muhtemeldir. Öğretmenler bu tür medya içeriklerinin öğrencilerin dil kullanımında ve yaşam tarzlarında farklılaşmaya sebep olduğunu ve kültürel yozlaşmaya zemin oluşturduğunu ifade ederek bu durumu medyanın dezavantajı olarak nitelendirmektedirler.

Öğretmenlerin Medya Okuryazarlığı Tanımları

Çalışmaya katılan 14 sınıf öğretmeninin medya okuryazarlığı tanımları medya okuryazarlığının dört basamağı baz alınarak analiz edilmiş ve öğretmenlerin tanımlamalarının hangi basamakları kapsadığı ortaya konmuştur (Bkz. Tablo 3).

Medyaokuryazarlığı medyaya erişme becerisidir

Çalışmaya katılan öğretmenlerin medya okuryazarlığı tanımları analiz edildiğinde yedi öğretmenin medya okuryazarlığını yalnızca medyaya erişim ile ilişkilendirdiği görülmüştür.

"Medya okuryazarlığı, yani televizyon, radyo, dergi gibi evet, bunlar da var doğru. Bunun gibi elektronik cihazları kullanma aslında. Basın organlarını günlük hayatımız içerisine bir şekilde almak." (Ö7, Tarih: 01.08.2022)

"Belli bir yayına ya da işte çocuklar için düşünecek olursak belli şeylere sitelere diyeyim erişmektir bence." (Ö13, Tarih: 18.08.2022)

"Medya okuryazarlığı deyince yani medya ve okuryazarlık yani medyadan yararlanmak gibi geliyor bana tam olarak tanımını bilmiyorum." (Ö14, Tarih: 18.08.2022)

Öğretmenlerin yapmış olduğu tanımlar incelendiğinde medya okuryazarlığını yalnızca cihazlara fiziksel olarak erişmekle ya da medya içeriklerine erişmekle ilişkilendirdikleri görülmektedir. Ancak medyaya erişme becerisi medya okuryazarı olmak için sahip olunması gereken becerilerden yalnızca birisidir ve medya okuryazarı olabilmek için yalnızca medyaya erişme becerisine sahip olmak yeterli değildir.

Medya okuryazarlığı medyaya erişme ve medya içeriklerini analiz etme becerisidir

Çalışmaya katılan 14 öğretmenden bir tanesi medya okuryazarlığını tanımlarken medya okuryazarlığını medya iletilerine erişmekle ve medya içeriklerini analiz etmekle ilişkilendirmiştir.

Tablo 3.
Sınıf Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlığı Tanımları

Medya Okuryazarlığı Tanımları	*f*	*n*	Görüş Belirten Öğretmenler
Medya okuryazarlığını yalnızca medyaya erişim becerisi ile eşleştirenler.	7	14	Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10, Ö13, Ö14
Medya okuryazarlığını medyaya erişim ve medya iletilerini analiz etme becerisi ile bağdaştıranlar.	1	14	Ö8
Medya Okuryazarlığını medyaya erişim, medya iletilerini analiz etme ve değerlendirme becerileri ile bağdaştıranlar.	4	14	Ö2, Ö4, Ö11, Ö12
Medya okuryazarlığını medyaya erişim, medya iletilerini analiz etme, değerlendirme ve medyada ürün ortaya koyup paylaşma becerilerinin tamamıyla tanımlayanlar.	2	14	Ö1, Ö9

"Medya okuryazarı demek insanların medyadaki gelişmeleri takip etmesi, anlaması, kafasında ayrıştırılması ve bunu anlamlandırabil mesidir." (Ö8, Tarih: 14.08.2022)

Öğretmenin verdiği cevapta medya iletilerini ayrıştırma ve anlamlandırma ifadesi aslında medya içeriklerini analiz etme becerisidir. Ancak bu beceriye sahip olmak da insanları tam olarak medya okuryazarı yapmaz.

Medya okuryazarlığı medyaya erişme, medya içeriklerini analiz etme ve değerlendirme becerisidir

Çalışmaya katılan 14 öğretmenden dört tanesi medya okuryazarlığını tanımlarken medyaya erişme ve medya içeriklerini analiz etmenin yanı sıra medya iletilerini sorgulayıp değerlendirme yapabilme becerisine de değinmişlerdir.

"Medyayı takip etmemiz biraz zor medya okuryazarlığı her yaşta şu an var. 2 yaşındaki çocuktan 70 yaşındaki insana kadar her yaşta var ama medyayı nasıl okuduğumuz önemli… Medyayı gerçekten okuyor muyuz, takip ediyor muyuz, biraz da nasıl söyleyeyim? Zor bir süreç baktığımızda, her şeyi görebiliyor muyuz ya da doğru anlayabiliyor muyuz ya da medyadaki her şey gerçekten realiteyi yansıtıyor mu? O yüzden medya okuryazarlığı bence sanırım bununla ilgili." (Ö11, Tarih: 01.08.2022)

"Yani çocuklar medyada ya da işte basında, işte televizyonda, özellikle çizgi filmlerde bizim ilkokul çocukları için, gördükleri şeyleri işte iyi kötü olarak ayırt edebilmesi. Bunlardan kendine uygun çıkarımlar yapabilmesi olarak tanımlayabiliriz." (Ö12, Tarih: 10.08.2022)

Öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında medya içeriklerinin doğruyu yansıtıp yansıtmadığı hakkında değerlendirme yapabiliyor olmak gerektiğinden, içerikleri iyi ya da kötü olarak ayırt etmek ve çıkarımlarda bulunmak gerektiğinden bahsettikleri görülmektedir. Bütün bunlar aslında değerlendirme becerisi ile ilişkilidir. Ancak medyaya erişmek, medya içeriklerini analiz etmek ve ön bilgilerle de karşılaştırarak bir çıkarımda bulunmak gibi becerilerin tamamı aslında medyayı okuma ile alakalıdır ve ürün ortaya koyma becerisi olmadan tam bir medya okuryazarlığından söz edilemez.

Medya okuryazarlığı medyaya erişme, medya içeriklerini analiz etme, değerlendirme ve medya ürünü ortaya koyma becerisidir

Çalışmaya katılan öğretmenlerden yalnızca iki öğretmenin medya okuryazarlığını tanımlarken medya okuryazarının sahip olması gereken dört beceriye değinerek medya okuryazarlığı tanımlaması yaptığı görülmüştür.

"Medya bir güç gerçekten hayatımızı etkileyen bir güç. Baskın bir güç hem de, yani biz sürekli onunla iç içeyiz. Onunla bir aradayız ama biz onun arkasında bize ne verilmek istendiğini tam olarak bilemiyoruz. Bu yüzden öyle bir değerlendirme yapabilmeliyiz ki bu bana bunları söylüyor ama acaba doğru mu, acaba kime hitap ediyor, acaba bana bunları söylerken arka planında ne var, bu sorgulamayı yapabilmeniz gerekiyor. Ve sadece çocukların değil, tabi ki hepimizin bu değerlendirmeyi yapabilmemiz gerekiyor… Aynı zamanda üretim de yapabildik medyada. Sadece edilgen olarak biz onu kullanmadık. Biz de içerik ürettik." (Ö1, Tarih: 03.07.2022)

"Medyada diyelim ki gazete, dergi, basılı yayınlar ve işte o internet, bilgisayar, akıllı telefonlar, teknolojik araçlar… Hepsi bir mesajı iletmeye, mesajı vermeye çalışıyor. Aynı zamanda bunları tükettiğimiz gibi, hani okuduğumuz gibi, aynı zamanda biz bunları farklı mecralarda üretebiliriz, hani içerik üretebiliriz. Yani neyi, bilgi erişimini söyleyebilirim, bilgi erişimini sağlıyor. Bu söylediğim şeyler [medya araçları] daha kolay, daha hızlı erişmenizi sağlıyor. Farklı bakış açılarını görmemizi sağlıyor, sorgulamamızı sağlıyor." (Ö9, Tarih: 12.08.2022)

Bu iki öğretmen medyaya erişme, medya içeriklerini analiz etme ve değerlendirme gibi becerilerin yanı sıra ürün ortaya koyma becerisine de değinerek tam bir medya okuryazarlığı tanımı yapmışlardır. Ancak genele bakıldığında öğretmenlerin %50'sinin medya okuryazarlığını yalnızca medyaya erişme becerisiyle, %7'sinin medyaya erişme ve medya içeriklerini analiz etme becerisiyle, %29'unun medyaya erişme, medya içeriklerini analiz edip değerlendirme becerisiyle ve %14'ünün de medyaya erişme, medya içeriklerini analiz etme, değerlendirme ve medya ürünü ortaya koyma becerisiyle ilişkilendirdiği görülmüştür.

Öğretmenlerin Sınıfta Medya Okuryazarlığına Yönelik Gerçekleştirdikleri Etkinlikler ve Bu Etkinliklerin Yeterliğine İlişkin Görüşleri

Çalışmaya katılan öğretmenlerden toplanan verilere göre öğretmenlerin sınıfta medya okuryazarlığına ilişkin gerçekleştirdikleri çalışmaları dört başlık altında ele almak mümkündür: Aileleri çocukların medya kullanımlarını takip etmeye yönlendirme, derste medyayla ilgili bir konu geldiğinde bilgilendirme yapma, öğrencilerle gündeme ilişkin paylaşımda bulunma ve öğrencilerin medyayı kullanmasını gerekli kılan araştırma ödevleri verme (Bkz. Tablo 4).

Aileyi çocukları takip etmeye yönlendirme

Çalışmaya katılan öğretmenlere medya okuryazarlığına ilişkin sınıfta neler yaptıkları sorulduğunda öğretmenlerden dört tanesi aileleri nasıl yönlendirdiklerinden bahsetmişlerdir.

"Aileleriyle ben bu konuyu görüştüm işte çocuklarınızın hangi videoları izlediğini biliyor musunuz? Hangi şarkıları dinlediğini biliyor musunuz diye. Biz okulda bunları açıyoruz. Ben dinletiyorum çocuklara biraz daha hani neyi izlediklerine dikkat edin gibi velilerle de böyle. Hani biraz bilgilendirme amaçlı görüşmelerimiz oldu." (Ö1, Tarih: 03.07.2022)

"Veli toplantılarında ailelerin uyarmaya çalıştık. Çocuklarının medya ile ilgili takip altında olmalarını sağlamaya çalıştı." (Ö8, Tarih: 14.08.2022)

Öğretmenlerin ifadelerinden de anlaşılmaktadır ki öğretmenler medya okuryazarlığının ne olduğuna ve çocukların medyayı ne amaçla ve nasıl kullanması gerektiğine ilişkin ailelere eğitim vermek yerine daha çok aileleri çocukların medya kullanımını takip etmeye yönlendirmişlerdir.

Derste yeri geldiğinde bilgilendirme yapma

Çalışmaya katılan öğretmenlerden üç tanesi ders esnasında medya ile ilgili bir konu geldiğinde öğrencilere medya okuryazarlığına ilişkin bilgilendirme yaptıklarını ifade etmişlerdir.

"Bu konuda genelde kazanımlara yönelik olarak özellikle hayat bilgisi kazanımlarında çocuğun kişisel bilgilerine nasıl sahip çıkabileceği, internet ortamında tanımadığı birilerinden gelen mesajları nasıl yönetmesi gerektiğini cevap verecek mi, vermeyecek mi veya engellemesi gerektiğini, çocuklara kazanımlarımızı paylaşıyoruz." (Ö10, Tarih: 07.08.2022)

"Derste, özellikle konuların geçtiği yerler olsun ya da herhangi bir konu buraya bağlandığında bu konularla ilgili yapması gerekenler, nasıl bir tutum alması gerektiği eğer burayla ilgili bir sorun olursa kimlere danışması gerektiği, onun için yararlı ve zararlı içeriklerin neler olabileceği konusunda gerekli bilgilendirmeleri yapıyoruz." (Ö12, Tarih: 10.08.2022)

"Kitaplarda ve işte dersimizin konusu olarak gösterdiğimiz içeriklerde bu konu geçtiğinde medya okuryazarlığı, internet kullanımı, tablet kullanımı geçtiğinde bahsettiklerimizle kalıyoruz." (Ö14, Tarih: 18.08.2022)

Hayat bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde medya okuryazarlığına yönelik bazı kazanımlar yer almaktadır. Öğretmenler bu kazanımlara yönelik konuları işlerken öğrencilere kişisel verilerin nasıl korunması gerektiğine, herhangi bir sorunla karşılaştığında kimden nasıl yardım talep etmesi gerektiğine ve yararlı ve zararlı içerikleri nasıl ayırt edebileceğine yönelik bilgilendirmeler gerçekleştirdiklerini ifade etmektedirler.

Gündemden bahsetme

Çalışmaya katılan öğretmenlerden iki tanesi medya okuryazarlığı etkinliği olarak öğrencilere o günün gündemine ilişkin paylaşımda bulunduklarını ifade etmişlerdir.

"Ben medya okuryazarlığı ile şunu yapıyorum, mesela çocuklara o gün bir gündemde bir olay oluyor. Bu olayı mesela anlatıyorum." (Ö2, Tarih: 04.07.2022)

"Medyadaki işte çıkan haberler şunlar, bunlarla ilgili doğrulukları, yanlışlıkları üzerine çocuklarla konuşma yapıyoruz." (Ö12, Tarih: 10.08.2022)

Öğretmenlerin ifadelerinden anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler gündemde olup biten olaylarla ilgili bilgi paylaşmakta ve bu olayların doğru ya da yanlış yönleri hakkında konuşarak öğrencilerin gündemi takip etmesini sağlamaktadırlar.

Ödev hazırlarken medyayı nasıl kullanması gerektiğini anlatma

Çalışmaya katılan öğretmenlerden iki tanesi öğrencilerin bir ödev hazırlamak için medya araçlarını kullanarak araştırma yaparken nelere dikkat etmesi gerektiğine ilişkin öğrencilere eğitim verdiklerini ifade etmişlerdir.

"Ödev araştırması, araştırma ödevlerimiz oluyor. Bu araştırma ödevlerini ben veriyordum işte çocuklar yazıp getiriyordu. Bütün metni, sitede, internet sitesinde ne varsa hepsini yazıp getiriyorlardı çocuklar. Bunun böyle olduğunu görünce çocuklarla sınıfta bunu biraz çalıştık işte. Örneğin bir konu belirledik. Bununla ilgili ödevde neleri yazmanız gerekiyor işte tam metni yazmayacaksın, önce okuyacaksınız, aklınızda ne kalmışsa bilgiler ödevinizi o şekilde tamamlayacaksınız. Bunu yaptık." (Ö1, Tarih: 03.07.2022)

"Diyelim ki bir konu hakkında araştırma yapacak. Yazıyoruz internete. Google'da bir sürü sayfa çıkıyor. Şimdi burada herkes bu konu hakkında bir bilgi yazmış. Bunların hangisi doğru, hangisi yanlış? Doğru bilgiye nasıl ulaşacağız? Bunun üzerine çalışmalar yapıyoruz. Örneklendirmeler yapıyoruz?" (Ö5, Tarih: 08.08.2022)

Öğretmenlerin ifadelerinden anlaşılmaktadır ki bazı öğretmenler öğrencilere internet ortamındaki güvenilir olan ve güvenilir olmayan kaynaklara ilişkin eğitimler vermekte, ulaştıkları bilgileri ödev hazırlarken nasıl kullanmaları gerektiğine ilişkin de yönlendirmeler yapmaktadırlar.

Bunlara ek olarak medya okuryazarlığını doğru ve eksiksiz olarak tanımlayabilen iki katılımcıdan birisi olan Ö1, öğrencilere derste Türk Dil Kurumu'nun çevrimiçi sözlüğünü nasıl kullanabileceklerini anlattığını ve sınıfta öğrencilerin çevrimiçi sözlüğü aktif olarak kullandığını, bunun yanı sıra öğrencilerle birlikte sınıfta

Tablo 4.
Sınıf Öğretmenlerinin Gerçekleştirdikleri Medya Okuryazarlığı Etkinlikleri

Sınıf Öğretmenlerinin Gerçekleştirdikleri Medya Okuryazarlığı Etkinlikleri	*f*	*n*	Görüş Belirten Öğretmenler
Aileyi çocukları takip etme ye yönlendirme	4	14	Ö1, Ö2, Ö5, Ö8
Derste yeri geldiğinde bilgilendirme yapma	3	14	Ö5, Ö12, Ö14
Gündemden bahsetme	2	14	Ö2, Ö5
Ödev hazırlarken medyayı nasıl kullanması gerektiğini anlatma	2	14	Ö1, Ö5

haber analizleri yaptığını ve öğrencilerin haber metinleri tasarlayıp medya içeriği ürettiğini ifade etmiştir. Bu öğretmenin hem medya okuryazarlığı konusunda bilgili olduğunu hem de öğrencilerle diğer öğretmenlerin yapmadığı kadar çeşitli medya okuryazarlığı etkinlikleri yaptığını söylemek mümkündür.

Çalışmaya katılan öğretmenlere sınıflarda yaptırdıkları medya okuryazarlığı etkinliklerinin yeterli olup olmadığına ilişkin görüşleri sorulduğunda 13 öğretmen medya okuryazarlığına yönelik yaptıkları etkinlikleri yetersiz bulduklarını 1 öğretmen (Ö3) de okulda medya okuryazarlığı etkinliklerini gerekli bulmadığını ifade etmiştir. Medya okuryazarlığı etkinliklerini yetersiz gören bazı öğretmenler bu durumu medya okuryazarlığı konusunda yeterli eğitime sahip olmamalarına, ders sürelerinin sınırlı olmasına ve okulda ya da evde medya okuryazarlığı için gerekli teknolojinin sınırlı olmasına bağlamışlardır (Bkz. Tablo 5).

Öğretmenlerin yeterli eğitime sahip olmaması

Medya okuryazarlığına yönelik olarak yaptıkları etkinliklerin yetersiz olduğunu düşünen iki öğretmen bu durumu medya okuryazarlığı konusunda yeterli eğitimlerinin olmamasına bağlamıştır.

"Yetersiz yani bunu direk diyorum yani, çünkü neden yetersiz? Ben bu konuda eğitim almadım. Yani biz lisanstayken son sene galiba bunun üstüne biraz konuşuldu sadece ama onun haricinde bir nasıl eğitim vermemiz gerekiyor, ne yapmamız gerekiyor hakkında sonra hiçbir eğitim almadık." (Ö2, Tarih: 04.07.2022)

"Yani çok yeterli olduğunu düşünmüyorum hocam. Çünkü öncelikle bizim bu medya okuryazarlığı hakkında sistemli bir şekilde bilgi almamız gerekiyor. Hani bunlarla ilgili öğretmen olarak sistemli bir şekilde bilgi alışımız olmadı. Önce bizde alacağız ki çocuklara vereceğiz. Bizler kendi bildiklerimizi çocuklara aktarmaya çalışıyoruz. Bu da çok ne diyelim, formal olmuyor. Örtük öğrenme şeklinde çocuklara bildiklerimizi aktarmaya gayret ediyoruz." (Ö10, Tarih: 07.08.2022)

Öğretmenlerin ifadelerinden aslında öğretmenlerin bu konuda bilgi eksiklikleri olduğunu kabul ettikleri ve eğitim almaları gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir.

Ders sürelerinin sınırlı olması

Öğretmenlerin iki tanesi de medya okuryazarlığına yönelik yaptıkları etkinliklerin yetersiz olmasını ders sürelerinin sınırlı olmasına bağlamışlardır.

"Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Sebebi ne? Bunun da aslında biz bazı etkinliklerine süre ayırmada zorlanıyoruz." (Ö4, Tarih: 22.06.2022)

"Benim beklentim var, öğrencinin beklentisi var. Hepsi bir araya geldiği zaman maalesef o 40 dakika yetişmiyor. O yüzden de çok fazla yapamıyoruz." (Ö5, Tarih: 08.08.2022)

Öğretmenlerin ifadelerinden öğretmenlerin öğrencilere anlatmakla yükümlü oldukları müfredatı ancak yetiştirdikleri ve müfredatta yer almayan etkinliklere zaman ayıramadıkları, bu sebeple de yeteri kadar medya okuryazarlığı etkinliği gerçekleştiremediklerini düşündükleri anlaşılmaktadır.

Okulda ya da evde teknolojiye erişimin sınırlı olması

Çalışmaya katılan öğretmenlerden iki tanesi de gerek okullarda gerekse öğrencilerin evlerinde gerekli teknolojik donanımın sınırlı olmasından dolayı medya okuryazarlığı etkinliklerinin yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir.

"Yani internet hiç yok. Okulda bir tek müdür, müdür odasında var. Ondan sonra, sınıflarımızda akıllı tahta yoktu. Yeni yeni projeyle alındı. Gelecek, geliyor, geldi… Belki bu yaz takılabilir." (Ö6, Tarih: 25.07.2022)

"Donanım yetersizliği yani öğrenciden kaynaklanan [donanım] yetersizliği. Öğrencilerde o an itibariyle yok ya da eve etkinlik, ödev verilse evde yaptırma imkânları yok. Çoğunda internet bağlantısı çok zayıf. Kablosuz bağlantısı yok. Yani kısacası medya ve internetle ilgili çocuklarla ne yapıyoruz dersek bahsettiğim sitelerden yararlanıyorum." (Ö14, Tarih: 03.08.2022)

Öğretmen görüşlerinden anlaşılmaktadır ki gerek okullarda gerekse öğrencilerin evlerinde gerekli teknolojinin bulunmaması ya da sınırlı olarak bulunması da medya okuryazarlığına yönelik etkinliklerin gerçekleştirilmesinin önünde bir engel olarak görülmektedir.

Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerin Medya Okuryazarlığı Niteliğinin Nasıl Arttırılabileceğine İlişkin Görüşleri

Sınıf öğretmenleriyle gerçekleştirilen görüşmelerde öğretmenler öğrencilerin daha iyi medya okuryazarı olabilmeleri için bazı önlemler alınabileceğinden bahsetmişlerdir. Öğretmenlerin bu bağlamdaki görüşlerini dört başlık altında toplamak mümkündür: Medya okuryazarlığı eğitiminin mutlaka ilkokul döneminde verilmesi, sınıf öğretmenlerine medya okuryazarlığına yönelik eğitimler verilmesi, çocukların ilgisini çeken animasyon tarzında içerikler hazırlanması ve etkileşimli içerikler hazırlanması (Bkz. Tablo 6).

Medya okuryazarlığı eğitiminin mutlaka ilkokul döneminde verilmesi

Çalışmaya katılan öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerde öğretmenlerin büyük bir kısmı medya okuryazarlığı eğitiminin mutlaka ilkokul döneminde verilmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır.

"Hem okuldaki hayatlarında hem de normal hayatlarında sürekli[medyanın] içindeler. Sadece onlar değil, aileleri de içinde, ağabeyleri, ablaları da herkesin içinde olduğu bir dünya. Bu yüzden de kesinlikle ilkokul döneminde bu eğitimin verilmesi gerekiyor ki o ürünlerin ne olduğunu gerçekten doğru mu, yalan mı olduğunu anlayabilsinler." (Ö1, Tarih: 03.07.2022)

"Okulda kesinlikle verilmeli. Burada bilmeden bilinçsiz bir şekilde biz medya okuryazarlığı eğitimi vermeye çalışırsak şöyle bir durum ortaya çıkar, herkes kendi paradigmasına göre bir medya okuryazarlığı eğitimi verebilir. Bu da bence işin tehlikeli kısmı. Hani

Tablo 5.
Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Uyguladığı Medya Okuryazarlığı Etkinliklerini Neden Yetersiz Gördüklerine İlişkin Görüşleri

Medya Okuryazarlığı Etkinliklerinin Yetersiz Olmasının Sebepleri	*f*	*n*	Görüş Belirten Öğretmenler
Öğretmenlerin yeterli eğitime sahip olmaması	2	14	Ö2, Ö10
Ders sürelerinin sınırlı olması	2	14	Ö4, Ö5
Okulda ya da evde teknolojiye erişimin sınırlı olması	2	14	Ö6, Ö14

Tablo 6.
Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerin Medya Okuryazarlığı Niteliğinin Nasıl Arttırılabileceğine İlişkin Görüşleri

Medya Okuryazarlığı Niteliğinin Nasıl Arttırılacağına Yönelik Görüşler	*f*	*n*	Görüş Belirten Öğretmenler
Medya okuryazarlığı eğitiminin mutlaka ilkokul döneminde verilmesi	8	14	Ö1, Ö2, Ö4, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12
Öğretmenlere medya okuryazarlığına ilişkin eğitimler düzenlenmesi	3	14	Ö4, Ö10, Ö13
Çocukların ilgisini çeken içeriklerin aktif kullanımı	2	14	Ö5, Ö9
Etkileşimli içerikler hazırlama	2	14	Ö2, Ö8

bu olmasın diyerekten işi profesyonellere bırakmalı. Bu alanda çalışan öğretmenler varsa işte akademik çalışmalar yapan makale yazan tez yazan ya da bu konuyla ilgili çalışmalar yapan öğretmenler varsa bölgesel olarak okullarda değerlendirilmeli ve eğitim bu şekilde yapılmalı." (Ö2, Tarih: 04.07.2022)

Günümüzde çocukların çok küçük yaşlarda medya ve teknoloji ile tanıştığını bilen öğretmenler sonraki eğitim kademelerinin medya okuryazarlığı eğitimi için geç olacağını değerlendirerek bu eğitime mutlaka ilkokul döneminde başlanması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Çalışmaya katılan öğretmenlerden birisi bu medya okuryazarlığı eğitiminin de bu konuda eğitim almamış sınıf öğretmenleri tarafından değil, bu konuda bilgisi ve tecrübesi olan öğretmenler tarafından verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

Öğretmenlere medya okuryazarlığına ilişkin eğitimler düzenlenmesi

Çalışmaya katılan öğretmenlerden üç tanesi öğrencilerin medya okuryazarlığı niteliğinin arttırılabilmesi için önce öğretmenlerin bu konuda eğitilmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir.

"Önce öğretmenler bu konu hakkında seminerlerle bilgilendirilmeli." (Ö10, Tarih: 07.08.2022)

"Yani Halk Eğitim kursları bu konuda bence yardım alınacak bir araç olabilir. Hemen hemen her şey için okuma yazma için ya da akıl zekâ oyunları için veya satranç için böyle şeyler için kurs açılabiliyor. Bence medya okuryazarlığı için de açılabilir". (Ö13, Tarih: 18.08.2022)

Çalışmaya katılan öğretmenlerin medya okuryazarlığı tanımlarındaki yanlış ve eksik bilgilerden de anlaşılacağı üzere öğretmenlerin birçoğu medya okuryazarlığı konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Yukarıdaki ifadelerden de görülmektedir ki öğretmenlerimizin bir kısmı medya okuryazarlığı konusunda bilgi eksiklikleri olduğunun da farkındadır. Öğretmenler gerek düzenlenecek seminerlerle gerek hizmet içi eğitimlerle gerekse halk eğitim kurslarıyla medya okuryazarlığı konusundaki bilgi eksikliğinin giderilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Çocukların ilgisini çeken içeriklerin aktif kullanımı

Çalışmaya katılan öğretmenlerden iki tanesi çocukların ilgisini çeken animasyon türündeki içeriklerin medya okuryazarlığının niteliğini artırmada kullanılabileceğini ifade etmişlerdir.

"Bununla [medyayı doğru kullanma]ilgili çok fazla çizgi filmler var. Ben kullanıyorum sınıfta çocukların seviyesine uygun. Çizgi film seviyorlar çocuklar ayrıca. Eğleniyorlar da. Eğlenirken öğreniyor." (Ö5, Tarih: 08.08.2022)

"Öğrencinin yaşına uygun, ilgisine uygun etkinlikler önerebilirim. Mesela çizgi film, onların sevebileceği çizgi film karakterleriyle bir haber yazısı yapabiliriz." (Ö9, Tarih: 12.08.2022)

Öğretmenlerden bir tanesi çocukların medya okuryazarlığı niteliğinin arttırılması için animasyonlarla medyayı doğru kullanmaya yönelik hazırlanmış içeriklerin çocuklarla paylaşılabileceğini ifade ederken bir diğer öğretmen çocukların sevdiği çizgi film karakterlerini, bir başka deyişle popüler kültürü, sınıfa getirerek medya okuryazarlığı etkinlikleri gerçekleştirilebileceğini söylemiştir.

Etkileşimli içerikler hazırlama

Çalışmaya katılan öğretmenlerden iki tanesi etkileşimli içerikler hazırlayarak medya okuryazarlığı eğitimi vermenin daha etkili olacağını ifade etmişlerdir.

"Ya aslında oyunlaştırma yapılabilir. Burada bence şöyle yapılabilir. Çocuklara bir oyun, bir kurgu yaratılabilir. Bu kurguda şöyle olur, çocuklara[medya kullanırken] doğru ve yanlış tercihlerinin onları nereye sürükleyeceği hakkında bir oyun içeriği hazırlanabilir." (Ö2, Tarih: 04.07.2022)

"Bunun için açıkçası etkileşimli videolar, etkileşimli görseller, materyaller hazırlamak lazım. Çünkü çocuklar için bir şey söylediğim zaman o havada kalıyor. İşte çocuklar sanal alemde, işte medyada şuraya girmeyin, şöyle yapmayın dediğimiz zaman kafasına kambur. Ama onun zararlarını veya yararlarını siz video üzerinde, etkileşimli video üzerinde, çocuğa anlatırsanız en azından kafasında tam mantıklı bir şekilde oturur." (Ö8, Tarih: 14.08.2022)

Eğitimde en etkili ve kalıcı öğrenmeler yaparak-yaşayarak gerçekleşmektedir. Öğretmenler de hazırlanabilecek oyun ya da etkileşimli dijital içeriklerle öğrencilere etkili medya okuryazarlığı eğitimi verilebileceğini düşünmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Çalışmanın bulgularından da anlaşıldığı üzere sınıf öğretmenleri medyanın çeşitli avantajlarını ve dezavantajlarını gerekçeleriyle birlikte ifade edebilmektedir. Ancak öğretmenlerin medya okuryazarlığı hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olduklarını söylemek mümkün görünmemektedir. Sınıf öğretmenlerinin medya okuryazarlığına yönelik gerçekleştirdikleri etkinlikler sınırlı düzeydedir ve kendileri tarafından da yetersiz bulunmaktadır. Öğretmenlerin yalnızca %7'si medya okuryazarlığı etkinliklerinden bahsederken medya ürünü ortaya koyduklarını ifade etmiştir. Teknolojinin ve medyanın hayatımızın bu kadar içinde olduğu bir dönemde bugünün çocuklarını eğiten öğretmenlerin medya okuryazarlığından bu denli uzak olmaları kabul edilebilir bir sonuç değildir. Sınıf öğretmenlerin medya okuryazarlığı hakkında bilinçlendirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın bulguları incelendiğinde öğretmenlerin medyanın birçok özelliğini medyanın avantajları ve dezavantajları olarak sıraladıkları görülmüştür. Medyanın avantajları olarak en çok medyanın bilgiye ulaşımı kolaylaştırması ve insanlar arası iletişimi kolaylaştırması ön plana çıkmakta iken dezavantajları olarak medya fenomenlerinin çocuklar için olumsuz örnek teşkil etmesi, medyanın uygunsuz içerikler barındırması ve medyada bilgi kirliliğinin yüksek olması durumları ön plana çıkmıştır. Bu bulgu Yüksel'in (2014) çalışmasının bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir. Öğretmenler tarafından ön plana çıkarılan bir diğer dezavantaj ise medyanın çocuklara çok fazla zaman kaybettirebilmesi olmuştur. Çalışmanın bu bulgusu da sosyal medyanın öğrencilere çok fazla zaman kaybettirdiği ve daha çok oyun ve eğlence amacıyla kullanıldığı bulgusuna ulaşılan başka bir çalışmayla (Tavşanlı & Akaydın, 2017) tutarlılık göstermektedir.

Çalışmanın bir diğer bulgusunda medyanın avantaj ve dezavantajlarını göz önünde bulunduran öğretmenlerden bazılarının sınıflarında medya okuryazarlığı etkinliklerine hiç yer vermezken bazılarının sınırlı olarak yer verdikleri, bazılarının da medyayı dersleri zenginleştirmede bir araç olarak kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın bulguları Cuban'ın (1986), 1920'lerden itibaren sınıflarda teknolojinin nasıl kullanıldığını inceleyerek ortaya koyduğu bulgularla da tutarlılık göstermektedir. Tarihten günümüze sınıfta medya ve teknoloji kullanımına bakıldığında, bazı öğretmenler medyayı ve yeni teknolojileri sınıfta kullanmayı tamamen reddetmekte, bazıları nadiren kullanmakta, bazıları da derslerinde medya ve teknolojiden üst düzeyde istifade etmektedir. Ancak şu unutulmamalıdır ki medya ve teknolojinin daha önce hiç olmadığı kadar insan hayatının içinde olduğu bir dönemden geçilmektedir. Bu gerçeği tamamen reddetmek yerine okul öncesi dönemden itibaren medya ve teknolojiden nasıl daha doğru istifade edilebileceği değerlendirilmelidir (Kargın, 2022).

Öğretmenlerin medya okuryazarlığını nasıl tanımladıklarına bakıldığında çalışmaya katılan öğretmenlerin %50'sinin medya

okuryazarlığını yalnızca medyaya erişme becerisiyle ilişkilendirdikleri görülmektedir. Ancak medya okuryazarlığı medya iletilerine yalnızca fiziksel olarak erişmekle gerçekleştirilemez. Medyaya erişmek medya okuryazarlığı için ilk adım olarak değerlendirilebilir. Tam anlamıyla bir medya okuryazarlığından bahsedebilmek için medyaya eriştikten sonra medya iletilerini analiz edebilmek, bu analizlerden yola çıkarak ve farklı kaynaklardan edinilen bilgileri de göz önünde bulundurarak bir değerlendirmeye varabilmek ve medyada bir içerik üretip diğer insanlarla paylaşabilmek gerekir (Hobbs & Moore, 2013). Medya okuryazarlığı ifadesi aslında medya iletilerini anlama ve medya iletileriyle anlatma boyutlarının her ikisini de kapsamaktadır. Anlama sırasında erişim, analiz ve değerlendirme becerileri kullanılırken anlatma sırasında ürün ortaya koyup paylaşma becerisi kullanılır. Çalışmanın bulgularına göre öğretmenlerin yalnızca %14'ü medya okuryazarlığını anlama ve anlatma becerilerini kapsayacak şekilde tanımlayabilmiş ve yalnızca %7'si öğrencilere medya ürünü ortaya koymaya yönelik etkinlikler de yaptırdığından bahsetmiştir.

Çalışmanın bulgularına göre öğretmenlerin medya okuryazarlığına yönelik olarak yaptıkları etkinliklerin başında aileleri çocukları medya kullanırken takip etmeye yönlendirme ve yalnızca ders işlerken karşılarına medya okuryazarlığı ile ilişki bir konu çıktığında medya okuryazarlığı etkinliği yapma gelmektedir. Çocukların doğru medya kullanımında öğretmenlerin yanı sıra ailelere de büyük bir sorumluluk düşmektedir (Bilici, 2019; Karaboğa, 2019). Ancak aileler medyayı nasıl doğru kullanacaklarını bilmedikleri için öncelikle öğretmenlerin aileleri bu konuda bilgilendirmesi ve doğru yönlendirmesi gerekmektedir (Demir & Kargın, 2020). Öğretmenlerin ifadelerinden anlaşılmaktadır ki öğretmenler ailelere çocuklarını medyayı doğru kullanma konusunda nasıl doğru yönlendirebileceklerini anlatmak yerine yalnızca çocukların medya kullanımını takip etmelerini ve sınırlandırmalarını öğütlemektedir. Ancak bu sonuç öğretmenlerin henüz medya okuryazarlığının ne olduğunu ve ne tür etkinliklerle medya okuryazarlığından ve teknolojiden üst düzeyde istifade edilebileceğini tam manasıyla bilmedikleri bulgusu ile birlikte değerlendirildiğinde normal karşılanmaktadır. Bu durumda ilk etapta yapılması gereken, öğretmenlerin de medya okuryazarlığının geliştirilmesi için verdiği tavsiyelerde belirttiği gibi, öğretmenlere sistemli bir şekilde medya okuryazarlığı eğitimi vermek olmalıdır.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin bir tanesi okulda medya okuryazarlığı eğitimine gerek olmadığını savunurken diğer katılımcıların tamamı okulda medya okuryazarlığına yönelik etkinlikler gerçekleştirdiklerini ancak bu etkinlikleri yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir. Bunun sebepleri arasında teknolojiye erişimin kısıtlı olması, öğretmenlerin yeterli eğitime sahip olmaması ve ders sürelerinin sınırlı olması sıralanmıştır. Teknolojiye erişimin kısıtlı olduğu yerlerde doğal olarak dijital medya okuryazarlığı etkinlikleri yapmak pek mümkün olmamaktadır. Ancak teknolojiyle donatılmış sınıflarda da bu araç ve gereçlerin yeterli ölçüde ve amacına uygun olarak kullanıldığını söylemek pek mümkün değildir (Cuban, 2001). Medya okuryazarlığının etkin olarak kullanılabilmesi için öncelikle çağın bir gereği olarak medya ve teknolojinin derslere entegre edilmesinin gerekli olduğuna öğretmenlerin ikna olması gerekmektedir (Hobbs & Moore, 2013). Bu da medya okuryazarlığının ne olduğuna ve medya okuryazarlığından derslerde nasıl istifade edilebileceğine yönelik bir eğitim almakla mümkün olacaktır. Mevcut ders müfredatlarının yoğun olması ve öğretmenlerin derslerini planlama aşamasındaki hareket alanlarının da sınırlı olması sebebiyle öğretmenler ağırlıklı olarak medya okuryazarlığı ile ilgili bir konu geldiğinde bu tür etkinlikler yapabilmekte, onun dışında medya okuryazarlığı etkinliklerini planlayarak ders içeriğine entegre edememektedirler. Oysa medya okuryazarlığından bütün derslerde istifade etmek mümkündür. Örneğin, başka bir çalışmada ortaokul seviyesinde bir Türkçe dersinde önce öğrencilerin en çok dinlediği müzik grubu tespit edilmiş, ardından da bu grubun şarkıları üzerinden öğrencilere *anlatım bozukluğu kuralları* anlatılmıştır. Böylece hem öğrencilerin derse motivasyonu arttırılmış hem de zaten bildikleri şarkılar üzerinden konu işlendiği için kalıcı bir öğrenme gerçekleştirilmiş ve başarıya ulaşılmıştır (Tüzel, 2012). Sınıf öğretmenleri de benzer şekilde müfredatta yer alan birçok kazanıma yönelik medya okuryazarlığı etkinlikleri planlayabilir ve derslerini bu şekilde işleyebilirler.

Sınıf öğretmenlerine öğrencilerin medya okuryazarlığı niteliğinin arttırılması için neler yapılabileceğine ilişkin görüşleri sorulduğunda yukarıda da ifade edildiği gibi öğretmenlere eğitimler düzenlenmesi gerektiği ve çocukların ilgisini çeken içeriklerle etkinlikler yapılması gerektiği görüşleri ön plana çıkmıştır. Çocukların ilgisini çeken popüler kültür ürünlerinin sınıfa getirilmesi ve derse dâhil edilmesi öğrenci motivasyonunu ve derse katılımı arttırma konusunda etkili olacaktır. İngiltere'de ilkokul öğrencileriyle gerçekleştirilen bir çalışmada çocukların günlük hayatta da sürekli oynadıkları bir sanal âlem oyunu olan Club Penguin oyunu ve oyun kahramanları sınıfta tartışılmış ve öğrencilerden Club Penguin ile ilgili bir kompozisyon yazmaları istenmiştir. Zaten konu hakkında zengin bir bilgi birikimi olan öğrencilerin daha önceki yazma etkinliklerine kıyasla çok daha başarılı kompozisyonlar yazdıkları, derse ilgisi olmayan öğrencilerin dahi derse etkin katılım gösterdikleri tespit edilmiştir (Marsh ve ark., 2005). Çocukların okul dışındaki yaşamlarında aslında bir parçası oldukları popüler kültürün (çizgi filmler, oyuncaklar, reklamlar, kitaplar, vb.) sınıfa taşınması okul ve okul sonrası hayat arasında da bir köprü görevi görecek ve öğrencilerin öğrenmelerini daha anlamlı kılacaktır.

Öğretmenlerin, öğrencilerin medya okuryazarlığı niteliğinin arttırılması için etkileşimli içeriklerle dersin işlenmesi gerektiği görüşünü destekleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin, etkileşimli tahtaların öğrenme üzerine etkisi hakkında öğretmen görüşlerini inceleyen Özkan'ın (2019) çalışmasında da öğretmenler öğrencilerin tahtayla etkileşim kurduğu etkinliklerin öğrenciler için daha ilgi çekici olduğunu ve öğrenmelerini kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Etkileşimli içerikler öğrencileri pasif alıcı konumundan çıkarıp aktif öğrenen durumuna getirmektedir ve öğrencilerin medya okuryazarlığı etkinliklerinde de bu tür içeriklerin tercih edilmesi yerinde olacaktır.

Çocuklara medya okuryazarlığı eğitiminin küçük yaşlardan itibaren verilmesi gerektiği de öğretmenlerin medya okuryazarlığının niteliğini arttırmaya yönelik görüşlerinden bir tanesidir. Çocukların medya ve teknoloji kullanım yaşlarının günden güne daha da aşağılara düştüğü günümüzde, bu görüş de yerinde bir görüştür ve değerlendirilmesi gerekir. Amerika'da 0–11 yaş aralığında çocuğu olan 3640 veli ile görüşülerek gerçekleştirilen çocukların medya ve teknoloji kullanımlarının araştırıldığı bir çalışmada (Pew Research Center, 2020) velilerin %60'ı çocuklarının 5 yaşından küçükken akıllı telefon kullanmaya başladığını ifade etmişlerdir. 5–11 yaş aralığında çocuğu olan velilerin de %89'u çocuklarının YouTube videoları seyrettiğini söylemişlerdir. Zaten medyaya okula gelmeden önce erişmiş olan çocukların medya okuryazarlığı eğitimlerinin ortaokul yıllarına bırakılması doğru olmayacaktır. Okul öncesi dönemden itibaren çocukların yaşına uygun olarak medya ve teknoloji kullanım eğitiminin verilmesi (Kargın, 2022) ve sınıf seviyelerine uygun şekilde derslerin içerisine serpiştirilen çeşitli etkinliklerle sınıfta medya ve teknolojinin etkin bir şekilde kullanılması yerinde olacaktır (Demir & Kargın, 2020).

Bu çalışma yalnızca öğretmen görüşlerine dayanarak bu bulgulara ulaşması sebebiyle sınırlı bir çalışmadır. Öğretmenlerin ne kadar medya okuryazarı olduğunun, sınıfta medya ve teknoloji kullanımında nelerin doğru nelerin yanlış ya da eksik yapıldığının tespiti için gözleme dayalı ampirik çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu tür çalışmalar uygulamadaki eksikliklerin tespiti ve bu eksiklerin giderilmesine yönelik önerilerin geliştirilmesine yardımcı olacak ve alan yazına katkı sağlayacaktır.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Uşak Üniversitesi'nden (Tarih: 17 Kasım, 2022, Sayı: 2022-158) alınmıştır.

Hasta Onamı: Çalışmaya katılan tüm katılımcılardan onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – T.K., R.D.; Tasarım – T.K., R.D.; Denetleme – T.K., R.D.; Kaynaklar – R.D., T.K.; Malzemeler – T.K., R.D.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – T.K., R.D.; Analiz ve/veya Yorum – T.K., R.D.; Literatür Taraması – T.K., R.D.; Yazıyı Yazan – T.K., R.D.; Eleştirel İnceleme – T.K., R.D.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the ethics committee of Uşak University (Date: November 17, 2022, Number: 2022-158.)

Informed Consent: Written informed consent was obtained from all who participated in this study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – T.K., R.D.; Design – T.K., R.D.; Supervision – T.K., R.D.; Resources – R.D., T.K.; Materials – T.K., R.D.; Data Collection and/or Processing – T.K., R.D.; Analysis and/or Interpretation – T.K., R.D.; Literature Search – T.K., R.D.; Writing Manuscript – T.K., R.D.; Critical Review – T.K., R.D.

Declaration of Interests: The authors declare that they have no competing interest.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Altun, A. (2008). Türkiye'de medya okuryazarlığı. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, *16*, 30–34.

Baştürk Akca, E., Sayımer, İ., Balaban Sarı, J., & Ergün Başak, B. (2014). Okul siber zorbalığın nedenleri, türleri ve medya okuryazarlığı eğitiminin önleyici çalışmalardaki yeri. Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi, *2*, 17-30. [CrossRef]

Bilici, İ. E. (2019). Medya okuryazarlığında paydaşlar arası iş birliği ve anahtar kriterler. In M. Bostancı (Ed.). *içinde, Medya okuryazarlığı* (ss. 17–47). Nobel Akademik Yayıncılık.

Bozkurt, A. (2013). Açık ve uzaktan öğretim: web 2.0 ve sosyal ağların etkileri. *Akademik bilişim* (ss. 689–694). XV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri.

Bütün, E., & Kesten, A. (2014). Medya okuryazarlığı dersi hakkında öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *31*, 49–63.

Cuban, L. (1986). *Teachers and machines: The classroom use of technology since 1920*. Teachers College Press.

Cuban, L. (2001). *Over sold and under used: Computers in the classroom*. Harvard University Press.

Demir, R., & Kargın, T. (2020). Çocuk YouTuberlar ve paylaştıkları videolar üzerine bir doküman analizi. TurkishStudies. *Education*, *15*(6), 4091–4116. [CrossRef]

Gebhardt, E., Thomson, S., Ainley, J., & Hillman, K. (2019). *Gender differences in computer and information literacy*. Springer nature.

Gömleksiz, M. N., & Duman, B. (2013). Medya okuryazarlığı dersi kazanımlarının gerçekleşme düzeyine ilişkin öğrenci ve okul yöneticilerinin görüşleri. *Journal of Turkish Studies*, *8*(9), 265–278.

Hobbs, R. (1998). The seven great debates in the media literacy movement. *Journal of Communication*, *48*(1), 16–32. [CrossRef]

Hobbs, R., & Moore, D. C. (2013). *Discovering media literacy: Teaching digital media and popular culture in elementary school*. Corwin Press.

İnan, T. (2015). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri*. *EKEV Akademi Dergisi*, *19*(82), 289-305.

Kana, F., Eren, D., Seyranli, B., & Kana, H.Z. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının medya okuryazarlıkla ilgili yeterliklerin incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15(36),15–37.[CrossRef]

Karaboğa, M. T. (2019). Dijital medya okuryazarlığında anne ve baba eğitimi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2040–2073. [CrossRef]

Karaman, M. K. (2016). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimleri üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, *4*(1), 326–346. [CrossRef]

Kardaş, M. N. (2017). Türkçe öğretmenlerinin medya okuryazarlığı vermekteki yeterlilikleri. *International Journal of Language Academy*, (19), 36–56.

Kargın, T. (2022). Erken çocukluk döneminde dijital okuryazarlıklar. In D. Altun & F. Tantekin Erden (Eds.). *içinde, Erken çocukluk döneminde dijital teknoloji: Uygulamalar, araştırmalar ve eğilimler* (ss. 180–210). Nobel Akademik Yayıncılık.

Kıran, Ö. (2020). Temel yaklaşımlar açısından medya okuryazarlığı eğitimi. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *39*(3), 233–248.

Marsh, J., Brooks, G., Hughes, J., Ritchie, L., & Roberts, S. (2005). *Digital beginnings: Young children's use of popular culture, media and new technologies*. University of Sheffield Press.

MEB (2018). *Medya okuryazarlığı dersi öğretim programı*. 02 08, 2020 tarihinde http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=410

Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley-Sons.

Oktik, N. (2013). *I. Türkiye çocuk ve medya kongresi bildiriler kitabı*. Çocuk Vakfı Yayınları.

Özcan, A. (2017). Dijital medya okuryazarlığı: Sorunlar, uygulamalar ve beklentiler. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, *8*(28), 55–66. [CrossRef]

Özel, A. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı algılarının incelenmesi*. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı.

Özkan, H. (2019). *Etkileşimli tahtanın öğretimde kullanımının değerlendirilmesi* (Basılmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pew Research Center (2020). *Parenting children in the age of screens*. 29.09.2022 tarihinde https://www.pewresearch.org/internet/2020/07/28/children-engagement-with-digital-devices-screen-time/

Purcell, K., Heaps, A., Buchanan, J., & Friedrich, L. (2013). *How teachers are using technology at home and in their classrooms*. 12.01.2023 tarihinde http://pewinternet.org/Reports/2013/Teachers-and-technology

RTÜK (2022). *Medya Okuryazarlığı*. 2022 tarihinde Medya Okuryazarlığı Web Sitesi: https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr adresinden alındı

Seidman, I. (2006). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the socialsciences*. Teachers College Press.

Şirin, M. R., Altun, A., & Çakmak, E. (2013). *Çocuk ve medya hareketi: Küçük el kitabı*. RTÜK.

Tavşanlı, Ö. F., & Akaydın, B. B. (2017). Sınıf öğretmenlerinin bakış açısıyla sosyal medya okuryazarlığı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *10*(48), 517–528.

Tüzel, S. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde medya okuryazarlığı: Bir eylem araştırması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

We are social., & Hootsuite (2021). *Digital 2021: Turkey*. 29.09.2022 tarihinde https://datareportal.com/reports/digital-2021-turkey

Yarar Kaptan, S., & Beldağ, A. (2021). Sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlığı hakkındaki görüşleri. *Sosyal Bilimler ve Değerler Eğitimi Dergisi*, *1*(1), 1–19. [CrossRef]

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Ş., & Nuri, M. (2017). Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimine ilişkin değerlendirmeleri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, *10*, 370–380.

Yılmazer, Y., Şahinöz, A., Sucaklı, İ. A., & Akkuş, S. Y. (2015). 3-60 ay arası çocukların televizyon izleme alışkanlıklarının incelenmesi. *Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale"* (ss. 351–360). Ankara: Hacettepe University Faculty Of Healt Sciences Journal.

Yüksel, H. (2014). Internet gazeteciliğinde bilgi kirliliği sorunu. *Atatürk İletişim Dergisi*, (6), 125-138.